

Pomembnost utrjevanja osnovnega računalniškega znanja pri otrocih z lažjo motnjo v duševnem razvoju

Nataša Planko

1. Uvod

Različne raziskave kažejo, da formativno spremljanje ugodno vpliva zlasti na tiste otroke, ki dosegajo nižje rezultate (Fuchs in Fuchs, 1986).

Formativno spremljanje pozitivno vpliva na učenje takrat, ko učitelj učencem poda kakovostne povratne informacije in ko ti vrednotijo svoje delo ter delo drug drugega. Pri tem je ključno, da učitelj poučevanje nenehno prilagaja spoznanjem, ki jih pridobiva v učnem procesu, in je pozoren na potrebe slehernega učenca (Black et al., 2002).

Pri formativnem spremljanju in vrednotenju gre za učinkovit način učenja in podpore, kar je še posebej pomembno za otroke s posebnimi potrebami. Vključuje otrokova močna področja, njegov ritem in stil učenja, posebne potrebe in interese, tudi na področjih učenja veščin in spretnosti. Otrok oz. mladostnik je bolj motiviran in aktivnejši. S formativnim spremljanjem lahko odgovorimo na raznolike potrebe otrok in jih podpremo tam, kjer to potrebujejo (Rogič Ožek et al., 2019).

V šolskem letu 2019/2020 smo pri pouku slovenščine v 5. razredu prilagojenega programa z nižjim izobrazbenim standardom uvajali elemente formativnega spremljanja in vrednotenja.

V raziskavo smo vključili deset učencev 5. razreda in ugotavljali, ali uvajanje elementov formativnega spremljanja in vrednotenja v pouk slovenščine pripomore k izboljšanju sporazumevalnih zmožnosti učencev. Na osnovi vseh opažanj smo skušali ugotoviti, ali je učenje s formativnim spre-

mljanjem in vrednotenjem po modelu primerno za petošolce v prilagojenem programu z nižjim izobrazbenim standardom. Takrat smo raziskovali usvajanje vseh štirih sporazumevalnih dejavnosti: poslušanja, branja, govora in pisanja. Za tokratno predstavitev pa smo izpostavili le spremljanje pisanja.

2. Osnovno računalniško znanje pri otrocih z lažjo motnjo v duševnem razvoju – dobra praksa

Tudi naši otroci so v času pouka na daljavo veliko dela opravili na računalniku. To ni bilo enostavno, ne za njih, ne za nas, strokovne delavce. Šolski računalničar je »pregoreval«, ker mnogo otrok ni imelo aparatur, interneta in žal niti staršev, ki bi jim znali pomagati. K nekaterim je moral kar na dom. Skratka, dejavniki uspešne digitalizacije (načrtovanje, financiranje, kompetence, dostopnost) v nobeni točki niso bili izpolnjeni.

Kljub oviram smo zmogli, prebrodili krizo, in da se zgodba ne bi nikoli več ponovila v taki obliki, smo se odločili, da je treba naučeno ohraniti ter vaditi in trenirati tudi v času, ko se pouk izvaja v šoli.

Zakaj formativno spremljanje in vrednotenje?

S formativnim ali sprotnim preverjanjem konstantno preverjamo učenčev napredek. Učitelj učencu v procesu učenja nudi povratno informacijo in učenec s tem, ko nasvet upošteva, napreduje. Pri učenju s formativnim spremljanjem in vrednotenjem rezultati niso nekaj dokončnega, saj je namen, da jih učenec popravi in dokaže, da je cilje dosegel.

Formativno spremljanje in vrednotenje je most med učenjem ter poučevanjem, kjer je učenec aktivni soudeleženec in kjer učitelj pripravi takšne dejavnosti v razredu, s katerimi je mogoče pridobiti dokaze o učenju. S takim učenjem zagotavljamo povratne informacije, tako od učitelja k učencu kot tudi od učenca k učitelju, ki učenca premikajo naprej. Učence spodbujamo, da drug drugemu postanejo vir učenja, in jih aktiviramo za samoevalvacijo.

Naše vodilo je bilo usmerjati učence, da bi razmišljali, kaj je cilj njihovega učenja in na kakšen način ga bodo dosegli.

Posameznih korakov ne bomo izpostavljali, vredno pa je poudariti pomembnost kakovostnega dialoga in dobre povratne informacije v obeh smereh. Pojavljati se mora v celotnem procesu in to je predstavljalo velik izziv.

Ker smo v raziskavo zajeli otroke z lažjo motnjo v duševnem razvoju, na kratko navajamo še nekaj najosnovnejših dejstev o tej populaciji:

- znižane sposobnosti za učenje;
- znižano senzomotorično delovanje;
- znižane sposobnosti za načrtovanje, organizacijo, odločanje;
- konkretno mišljenje;
- preprost jezik;
- manj zrelo presojanje socialnih okoliščin;
- odločanje za manj zahtevne poklice.

Te njihove značilnosti vplivajo tudi na učenje s formativnim spremljanjem in vrednotenjem. Iz raziskave projekta, ki ga je skupina Zavoda Republike Slovenije za šolstvo (ZRSŠ) opravila v letu 2019, je razvidno, da ima formativno spremljanje in vrednotenje tudi za otroke z lažjo motnjo v duševnem razvoju več prednosti kot slabosti.

Prednosti:

- nadgrajuje individualizacijo in diferenciacijo;
- povratna informacija, obojestranska povratna informacija = močno motivacijsko sredstvo;
- močna področja = krepi samopodobo;
- lasten tempo;
- odgovornost;
- strukturiran, osmišljen, sproščen pouk;
- boljša socialna klima v razredu.

Pomanjkljivosti:

- težje sodelovanje pri načrtovanju pouka, iskanju dokazov;
- manj so aktivni;
- počasni;
- težave s samovrednotenjem.

V svojem pedagoškem raziskovanju smo uporabili metodo akcijskega raziskovanja, ki je potekalo v štirih korakih. Prepoznali smo ovire in težave, ki so se pojavljale pri učencih, nato pa načrtovali, kako bi jih z izboljšanjem pouka odpravili.

Skupaj z učenci smo izdelali shemo v treh različicah: za samovrednotenje, vrstniško vrednotenje in vrednotenje učitelja. Pravzaprav je bil predlog sheme naš, otroci pa so podali predloge, dopolnitve. Shema je vsebovala 3–8 elementov merjenja, ki so bili jasni, preprosti, otrokom razumljivi in omejeni na minimalne ter temeljne standarde znanj. Sami so svoj napredek spremljali ves čas, mi pa le na začetku in na koncu, vmes smo jih usmerjali, vodili, spremljali. Individualno smo s posameznikom naredili prikaz vseh ocen in na osnovi tega načrt za delo naprej.

V akcijskih korakih smo načrtovali uporabo shem in z vrednotenjem pridobili večino potrebnih podatkov.

1. akcijski korak (1 ura):

Učencem smo predstavili elemente spremljanja in vrednotenja ter jim s pomočjo razlage in igre vlog pomagali pri razumevanju posameznega elementa. Spodbujali smo jih k temu, da so tudi sami predlagali elemente, ki bi jih lahko zapisali v shemo.

Ko je učencem uspelo usmeriti pozornost v posamezen element, so v shemi ocenili doseganje posameznega elementa (dosegam, delno dosegam, še ne dosegam).

2. akcijski korak (2–4 ure):

Učencem smo podali navodilo za delo oz. za zapis in jih nato s sprotnimi ter kakovostnimi povratnimi informacijami usmerjali pri samostojnem delu in samovrednotenju.

S posameznim učencem smo na konkretnih primerih individualno ugotavljali, ali razume elemente vrednotenja v shemah, in mu jih v primeru nerazumevanja dodatno pojasnili.

3. akcijski korak (1–2 uri):

Učenci so samoocenjevali doseganje elementov, ki so bili zapisani v shemah.

Učenci so medvrstniško ocenjevali doseganje elementov, ki so bili zapisani v shemah.

V vlogi učitelja smo za posameznega učenca ocenjevali doseganje ciljev oz. elementov, ki so bili zapisani v shemah.

Skupaj z učencem smo oblikovali prikaz v barvah, iz katerega je bilo razvidno ocenjevanje vseh treh deležnikov za posameznika. Poleg tega je učenec lahko videl, kje mora še delati.

4. akcijski korak (1–2 uri):

S posameznim učencem smo opravili individualno refleksijo njegovega dela in mu pomagali ugotoviti, kje je napredoval, na kaj mora biti še pozoren in kaj lahko še izboljša.

Z učencem smo izdelali individualne sheme z elementi formativnega spremljanja in vrednotenja in oblikovali smernice za nadaljnje delo.

Na osnovi prikaza in primerjave končnih ocen smo interpretirali napredek posameznega učenca. Pri pisanju so otroci v celoti napredovali. Ker je večina vizualnih tipov (le dva od desetih sta slušna), jim je shema predstavljala učni pripomoček in ta se je odlično obrestoval v času covida-19 in dela za računalnikom. Kar nekaj učencev je shemo uporabljalo tudi v 6. in 7. razredu, dokler elementov niso ponotranjili in so jo lahko opustili.

V našem primeru se je usvajanje formativnega spremljanja in vrednotenja izkazalo za izredno pozitivno, saj so ga učenci usvojili ravno v času, ko so najbolj potrebovali samokontrolo – v času pred epidemijo covida-19 oz. pouka na daljavo. Zapisali smo že, da smo imeli z računalniki veliko težav, a vsaj otroci so vedeli, zakaj nekaj delamo in kako s pomočjo elementov merjenja ugotovijo, ali so na pravi poti.

Nalogo, ki so jo učenci dobili (prepis, odgovori na vprašanja, opis), so morali formativno vrednotiti s pomočjo elementov merjenja. Pogosto smo preko Zooma v skupini ali pa individualno preverili realnost njihovega vrednotenja. Učenci so morali delo, skupaj s shemo, s pomočjo kate-re so svoje znanje vrednotili, slikati in ga poslati učiteljici preko elektronske pošte. To je zahtevalo nekaj osnovnega računalniškega znanja (slikanje s telefonom, oblikovanje e-pošte in dodajanje priponke), s katerim pa so imeli naši otroci obilico težav.

Ko smo se po epidemiji vrnili v šolo, je bilo jasno, da bodo otroci naučeno hitro pozabili. Zato vsaj eno nalogo na teden dobijo na način, da jo doma slikajo in jo pošljejo po e-pošti.

Pojavile so se nove težave: ena deklica je imela šolsko tablico in zdaj tega doma ne more več početi; ena deklica se je preselila in na novi lokaciji nima dostopa do interneta. Zato onidve to nalogo opravita zjutraj, pred poukom v šoli, z mojimi aparati.

3. Zaključek

Med poletnimi počitnicami smo naredili še en preizkus: s tremi učenci smo si po e-mailu pošiljali slike – in ti to še znajo. S tistimi, s katerimi tega nis-

mo počeli, smo v septembru ponovno začeli s postopkom učenja slikanja in pošiljanja elektronske pošte.

V 4. tednu šolskega leta je petim učencem od šestih že uspelo poslati domačo nalogo brez tuje pomoči.

Zapisana tematika se morda bralcu ne bo zdela povezana z digitalizacijo, a vse se začne z osnovo. Osnova pa je pošiljanje elektronske pošte in dodajanje priponk. Za otroke s posebnimi potrebami omenjena aktivnost pogosto predstavlja velik izziv in želimo poudariti, da je otrok s takimi in podobnimi težavami v naših šolah, tudi osnovnih šolah z rednim vzgojno-izobraževalnim programom, veliko.

Naj se »krizno izobraževanje na daljavo« ne ponovi in naj se izkušnje ne porazgubijo!

Literatura

- Black, Paul, Christine Harrison, Clare Lee, Bethan Marshall in Dylan Wiliam. *Assessment for Learning- putting it into practice*. Maidenhead, U.K.: Open university Press, 2003.
- Fuch, Lynn in Fuch, Douglas. »Effects of Systematic Formative Evaluation – Ameta – Analysis.« *Exceptional Children*, 53, št. 3. (1986): 199-208.
- Holcar Brunauer, Ada Cvetka Bizjak, Marjeta Borstner, Janja Cotič Pajntar idr. *Formativno spremljanje v podporo učenju: priročnik za učitelje in strokovnedelavce*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2019.
- Marentič Požarnik, Barica. *Psihologija učenja in pouka. Od poučevanja k učenju*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 2019.
- Razdevšek Pučko, Cveta. *Psihološka utemeljitev opisnega ocenjevanja znanja v prvem obdobju devetletke. Vsak otrok si zasluži najboljšega učitelja*. Ljubljana: Pedagoškafakulteta Univerze v Ljubljani, 2020.
- Roglič Ožek, Simona in Sonja Dobravc. *Formativno spremljanje kot podpora učencem s posebnimi potrebami. Priročnik za strokovne delavce*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2019.

Viri

- Brodnik, Vilma. *Formativno spremljanje in vrednotenje znanja in učenja*. Pridobljeno 5. 7. 2020. <https://jazon.splet.arnes.si/formativno-spremljanje-in-vrednotenje-znanja-in-ucenja/>
- Hattie, John in Helen Timperley. »The power of feedback.« *Review of Educational Research*, 77, št. 1 (2007): 81-112. Pridobljeno 12. 7. 2020. http://area.fc.ul.pt/en/artigos%20publicados%20internacionais/The%20Power%20of%20Feedba ck_Hattie_Timperley2007_77_1_81_112.